

OMRINGD DOOR GOEDE VOORBEEDEN

De keuze van **Govert Grosfeld**, senior adviseur SKOR

'Omringd door goede voorbeelden' is een project van Atelier Veldwerk (Rudy Luijters, Onno Dirker) 2006/2007

SANCTUARIA (1987), HERMAN DE VRIES

Locatie:
bij de ruilverkaveling Weerselo
(Twente, Overijssel)
Zie ook:
www.earthpo.com

In de keuzes van Govert Grosfeld is bijzonder opdrachtgeverschap wellicht de rode draad. In het geval van Sanctuarium was het de ruilverkavelingscommissie die een grote gevoeligheid had voor de waarde van de locatie –het stroomgebied van een oorspronkelijke beek dat aan noodzakelijke veranderingen onderhevig was– en een openheid toonde met betrekking tot de mogelijkheden van de beeldende kunst.

Na grondige bestudering van de bodem en de cultuurhistorische elementen van het terrein besloot Herman de Vries tot het oprichten van monumenten voor de meidoorn en de jeneverbess. Met de grond die vrijkwam uit het kanaal dat voor drainage van het gebied werd gegraven,

werden vier kleine maar steile heuvels opgeworpen. Drie daarvan werden dicht beplant met meidoorns, een vierde met jeneverbessen. Onder de voorwaarde dat deze 'monumenten voor inheemse soorten' niet zouden worden gesnoeid of anderszins 'onderhouden', ontstonden biotopen die voor mensen en grote zoogdieren ondoordringbaar zijn en daarmee schuil- en vrijplaatsen voor vlinders en talloze andere insecten en met name ook voor vogels en kleine zoogdieren.

Zonder aanduidingen (informatieborden etc.) bieden deze heuveltjes sinds hun oprichting aanleiding tot alle mogelijke interpretaties van geschiedenis en betekenis van het landschap ter plaatse.

TUINDORPCOLLECTIES (1997), HERMAN DE VRIES

Locatie:
Tuindorp de Kievit, (Tilburg)
Huidige staat:
Goed onderhouden, groeiend
Zie ook:
www.skor.nl

Ook in dit geval betuigde de opdrachtgever grote zin voor de culturele waarde van beeldende kunst die niet louter ornamenteel is. Tuindorp de Kievit werd van meet af aan opgezet als een wijk waarin de kwaliteit van de omgeving op alle niveaus en bij voorkeur integraal, werd nagestreefd. De projectontwikkelaar, een combinatie van twee grote woningbouwverenigingen, had bovendien een reputatie op dat gebied. Het werk van de Vries betreft het aanplanten van een aantal clusters fruit- en laanbomen en heesters. Bij de fruitbomen betreft het een uitgebreide collectie Nederlandse (vaak zeldzaam geworden) cultivars. De collectie is samengesteld om de bewoners van het tuindorp met een veelheid van bomen en struiken in contact te brengen. In iedere voortuin van de 102 huurwoningen staat een andere appel-, peren- of

pruimenboom. Bij de laanbomen – aan de Mechelenstraat is een bomenrij geplaatst van 36 verschillende soorten – zijn naamstenen geplaatst met daarop een afbeelding van het betreffende blad. Enkele plantsoenen zijn beplant met botanische (wilde) rozen, die niet gesnoeid dienen te worden en daarmee ongerepte eilandjes vormen binnen de strenge structuur van het stedelijk gebied. Een publicatie met bijzondere foto's van Henk Geraedts geeft de bewoners extra inzicht in de kwaliteiten en de verzorging van de collecties.

De samenwerking tussen opdrachtgever en kunstenaar en de zorgvuldigheid waarmee een en ander is toegepast en onderhouden (ook na vele jaren bleek 'de collectie' bewaard gebleven) maken dit werk in veel opzichten tot voorbeeldig.

KWIJLHOND (1997), TOM CLAASSEN

Locatie:
Tuin Stichting Amarant,
Tilburg
Zie ook:
www.skor.nl

Bij reorganisatie en ontwikkeling van de stichting Amarant, een zorginstelling voor zwakzinnigen, kwam een deel van het terrein van de kliniek vrij als openbaar (bos)park en woongebied. Voor een kunstproject dat mede als doel had voor alle gebruikers van het park (patienten, bewoners en wandelaars) bijzondere markeringen te maken, werd het idee van de 'drinkplaats' ingezet. Tom Claassen kwam met een even helder als geestig voorstel, een bronzen hond die heel vanzelfsprekend binnen zijn oeuvre past. Als een wandelaar de 'puppy' van anderhalve meter hoog nadert,

begint er water uit de bek van het dier te lopen, in dit geval klaar, helder drinkwater. Met deze wonderlijke drinkplaats voor wandelaars doet Claassen op een subtiele manier recht aan het bijzondere publiek dat het park bezoekt.

Videoproductie (pseudo-documentaire), onderwerp de polder Mastenbroek (Overijssel)
Opdrachtgever:
Provincie Overijssel,
Gemeenten Zwolle, Kampen en Zwartewaterland, Vereniging Polderbelangen Mastenbroek
Zie ook:
www.kunstenpubliekeruimte.nl

Ook in dit project benadrukt Grosfeld het proces dat in een goed cultureel klimaat aan de opdracht is vooraf gegaan. De provincie was in staat geweest, mede door de nota Belvédère, aandacht te besteden aan landschappelijk erfgoed. De kwaliteiten van de laat-middeleeuwse inpoldering werden daarmee nadrukkelijker in het bewustzijn van de bewoners gebracht. De film van Langenberg en Van den Aker laat de 'strijd' zien waarmee de bewoners van het gebied proberen de gemeente Zwolle terug te dringen binnen de eigen grenzen. Alle teksten zijn door het duo Langenberg en Van den Aker geschreven en hoewel de film bedoeld is als kunstwerk, werd het uitgangspunt van de film, ook door de vrijwillig meespelende bevolking, als een reëel scenario beschouwd. Uit die betrokkenheid kwam een

bewustzijn naar voren. De plattlandsbevolking kreeg een stem en bood daadwerkelijk een alternatief voor de typisch stedelijke omgeving, onder meer in de vorm van ruimte en rust.

Overigens voltrok dat proces zich buiten de bemoeienis van de kunstenaars. Het ingrijpen in de omgeving was niet hun doel, maar het werk kan tellen de blik van de betrokkenen. En kennelijk niet van hen alleen. Uit vertoning op heel verschillende plaatsen mag blijken dat de 'documentaire' de specifieke locatie overstijgt. Het project is een prachtig voorbeeld van hoe kunstenaars processen in gang kunnen zetten buiten de kunst zelf.

L'ESSENCE DE MASTENBROEK (2005), BIRTHE LEEMEIJER

Locatie:
Waar
Zie ook:
www.skor.nl

Dit werk is gerealiseerd in samenwerking met de provincie Overijssel, Kunst & Cultuur Overijssel, de gemeenten Zwolle en Zwartewaterland.

L'essence de Mastenbroek is een parfum gebaseerd op onder andere gras, hooi en stallucht. De door Leemeijer in het leven geroepen 'Essenceclub', samengesteld uit bewoners die al generaties lang in Mastenbroek wonen, koos uit een door een parfumeur gemaakte selectie van geurcomposities, hét parfum van Mastenbroek.

Voor Birthe Leemeijer was een van de aanleidingen voor dit werk de constatering dat een hoog percentage bewoners, met name de jongste generaties, vertrekt uit de polder, soms zelfs emigreert. In die zin is het Essence de Mastenbroek gedacht als een prachtig cadeau voor de vertrekkenden, een flesje vol herinneringen in geuren en beelden. Voor de achterblijvers is naast het oude stoomgemaal Mastenbroek de 'Essencebron' te vinden, waar een eenmaal gekochte flacon gratis kan worden bijgevuld. En vanaf september 2005 wordt het 'Eau de Polder' in heel Nederland aangeboden op de parfumerie van de Bijenkorf.

L'Essence de Mastenbroek is een bijna letterlijk destillaat van fysieke en sociale gegevens die voortkwamen uit een onderzoek naar het Nederlandse landschap, in dit geval de polder Mastenbroek. Omdat de polder over het algemeen een mannelijk profiel heeft, krijgt het toch al uitzonderlijke werk een meerwaarde in de nadrukkelijke rol die de (plattlands)vrouwen speelden bij de ontwikkeling ervan.

OMRINGD DOOR GOEDE VOORBEEDEN

colofon

OMRINGD DOOR GOEDE VOORBEEDEN, ATELIER VELDWERK

Eind 2006 vroeg Atelier Veldwerk (Rudy Luijters / Onno Dirker) aan een uitgelezen gezelschap een lijst van vijf 'goede voorbeelden' van kunst in de openbare ruimte op te stellen. Door gedurende vele jaren als adviseur of begeleider van talloze projecten te functioneren, hebben al deze specialisten hun sporen verdiend binnen het publieke domein. Het 'beeld van de openbare ruimte' in Nederland is mede door hen bepaald. De persoonlijke keuzes geven mogelijk inzicht in achtergronden en context van dat beeld.

Het betreft de keuzes van:

- Hans van den Ban, *coördinerend adviseur beeldende kunst Rijksbouwmeester*
- Lia Gieling, *voormalig directeur de Paviljoens Almere, freelance curator / adviseur*
- Tom van Gestel, *artistiek leider / projectcoördinator SKOR*
- Govert Grosfeld, *senior adviseur SKOR*
- Tanja Karreman, *adviseur beeldende kunst Rijksbouwmeester*
- Arno van Rosmalen, *voormalig stadsconservator Rotterdam / directeur Stroom*
- Jan Wijle, *hoofd afdeling kunst in de openbare openbare ruimte / architectuur, Stroom*

Concept en uitvoering:

Atelier Veldwerk

Teksten:

Atelier Veldwerk, Rozanne Kraak

Typografie:

Studio Annelys de Vet (Annelys de Vet, Meike Sloover)

Beeldselectie:

Atelier Veldwerk

Met nadrukkelijke dank ook aan de fotografen:

- Ton Aartsen (Een filmisch gezicht op Ooststellingwerf)
- Henk Geraerds (Tuindorpcollectie)
- Rob Kollaard (Kikkerbelproject)
- Leo van der Kleij (Wasserwaage / Working progress)
- Luuk Kramer (P-reizen SKOR / l'essence de MastenbroekHein van Liempd: P-reizen Stroom)
- Jannes Linders (AAP, Aernout Mik)
- Maarten Olden (SRV-Snoezel)
- Guus Rijven (Wasserwaage)
- Gert Jan van Rooij (Reinier van Arkel-groep)
- Gert Schutte (Polderland Garden of Love and Fire)
- John Stoel (Sanctuarium)

En met dank aan de volgende kunstenaars en instellingen voor het ter beschikking stellen van materiaal:

- Martijn Engelbregt
- Hans van Houweligen
- Moniek Toebosch
- SKOR
- Atelier Rijksbouwmeester
- Stroom